

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ Ι
Α΄ ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
Θέμα: Χώρος και μορφή

3^ο τμήμα
Υπ.Καθηγητής
Τάκης Κοζόκος – γλύπτη

email takiskozokos@gmail.com
web www.takiskozokos.gr

Το blog του μαθήματος υπάρχει στην διεύθυνση:

www.blogeikastika.gr

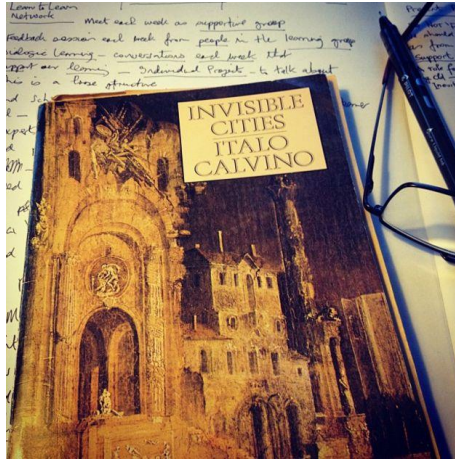
3^{ες} Σημειώσεις Μαθήματος 2022 -23

Το μάθημα είναι κατά βάση εργαστηριακό.
Οι σημειώσεις δίνονται για την ενθάρρυνση σας για περισσότερη έρευνα.

2^η Ατομική Άσκηση 2022-23

Η πόλη είναι ο δοσμένος καμβάς και είναι κάθε άλλο παρά λευκός.

Οι αόρατες πόλεις
(σχεδιαστική άσκηση στο εργαστήριο)

«Τι είναι όμως σήμερα η πόλη για μας; Σκέφτομαι ότι έγραψα κάτι σαν τελευταίο ποίημα αγάπης για τις πόλεις, τη στιγμή που γίνεται όλο και πιο δύσκολο να τις ζήσουμε», έγραφε ο Ιταλο Καλβίνο για τις «Αόρατες πόλεις», το λογοτεχνικό του αριστούργημα, ένα έργο ακτινοβόλο και επίκαιρο για την αστική ζωή, για την πόλη ως έννοια και ως εμπειρία.

Γραμμένο το 1972, το αφήγημα του Καλβίνο έθεσε το ζήτημα των πόλεων με τρόπο πρωτοποριακό. Αφορά –πέρα από τη λογοτεχνία και τη φιλολογία– την αρχιτεκτονική, τη γλωσσολογία, τη λαογραφία, την τεχνολογία, τη φιλοσοφία και δίνει έναυσμα για καλλιτεχνική έκφραση.

Στο βιβλίο του Καλβίνο συναντιούνται ο Μάρκο Πόλο και ο αυτοκράτορας Κουμπλάι Χαν, που δεν μιλούν την ίδια γλώσσα. Ο εξερευνητής επιστρατεύει αντικείμενα, χειρονομίες και άλλα εκφραστικά μέσα για να περιγράψει τις πόλεις της αυτοκρατορίας. Πενήντα πέντε ονόματα, όλα γυναικεία, 55 πόλεις της φαντασίας, όπου οι επιθυμίες, οι ανταλλαγές, τα σήματα και τα πράγματα, τα μάτια, ο ουρανός και οι νεκροί, αναδεικνύονται ως φορείς οικουμενικότητας που διέπουν, με τη σειρά τους, τον σύγχρονο αστικό πολιτισμό.

Αόρατες Πόλεις - (αποσπάσματα)

Βαλτράδα

Οι παλιοί έχτισαν τη Βαλτράδα στις όχθες μιας λίμνης με σπίτια όλο βεράντες τη μια πάνω στην άλλη και δρόμους ψηλούς που τα καγκελωτά στηθαία τους προβάλλουν πάνω στο νερό. Έτσι ο ταξιδιώτης βλέπει φθάνοντας δυο πόλεις: μια που υψώνεται πάνω στη λίμνη και μια που αντανακλάται ανεστραμμένη. Δεν υπάρχει ή δε συμβαίνει τίποτα στη μια Βαλτράδα που η άλλη να μην επα-ναλαμβάνει, γιατί η πόλη οικοδομήθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε κάθε της σημείο να μπορεί να αντανακλάται στον καθρέφτη του και έτσι η Βαλτράδα μέσα στο νερό περιέχει όχι μόνο όλες τις αυλακώσεις και τα' ανάγλυφα των προ-σόψεων που υψώνονται πάνω στη λίμνη, αλλά ακόμα το

εσωτερικό των δωματίων με τα ταβάνια και τα πατώμα-τα, την προοπτική των διαδρόμων, τους καθρέφτες στις ντουλάπες.

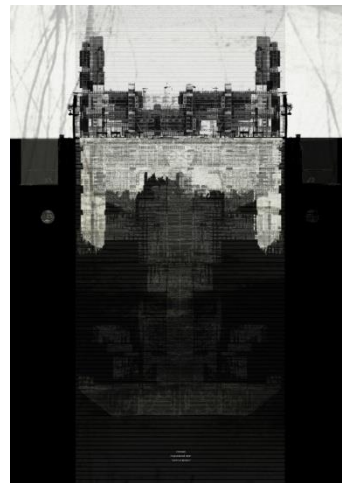
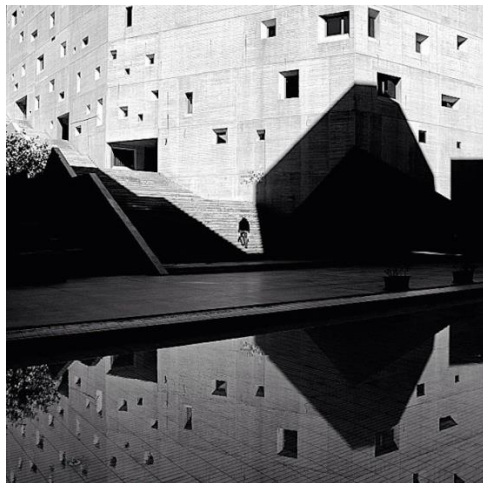
Οι κάτοικοι της Βαλτράδας ξέρουν πως η κάθε τους πράξη είναι συγχρόνως η ίδια η πράξη και η κατοπτρική της εικόνα, που έχει το ειδικό προνόμιο των εικόνων και αυτή τους η γνώση τους εμποδίζει να αφεθούν έστω και για μια στιγμή στο περιστασιακό και στη λήθη.

Ακόμα κι όταν οι εραστές συστρέφουν τα γυμνά τους σώματα, το ένα κολλημένο στο άλλο, ψάχνοντας να βρουν την κατάλληλη θέση για να χαρούν πιο πολύ ο ένας τον άλλον, ακόμα κι όταν οι φονιάδες σπρώχνουν το μαχαίρι στις μαύρες φλέβες του λαιμού και όσο πιο πηχτό αίμα χύνεται τόσο περισσότερο βυθίζουν τη λεπίδα που γλιστράει ανάμεσα στους τένοντες, δεν είναι τόσο το ζευγάρι ή το φονικό που έχει σημασία όσο το ζευγάρι και το φονικό των εικόνων, που φαίνονται μες στον καθρέφτη καθαρές και ψυχρές.

Ο καθρέφτης άλλες φορές αυξάνει την αξία των πραγμάτων, άλλες την αρνιέται. Δεν μπορούμε να πούμε πως: το κάθε τι που μοιάζει να έχει αξία πάνω από τον καθρέφτη αντέχει αν καθρεφτιστεί.

Οι δίδυμες πόλεις δεν είναι ίδιες, γιατί τίποτα απ' αυτό που υπάρχει ή συμβαίνει στη Βαλτράδα δεν είναι συμμετρικό: σε κάθε πρόσωπο ή χειρονομία ανταποκρίνονται από τον καθρέφτη ένα πρόσωπο ή μια χειρονομία ανάποδα, σημείο προς σημείο.

Οι δυο Βαλτράδες ζουν η μια για την άλλη, κοιτάζονται συνέχεια στα μάτια, αλλά δεν αγαπιούνται.

<https://www.youtube.com/watch?v=6xxSDUeHBVw>

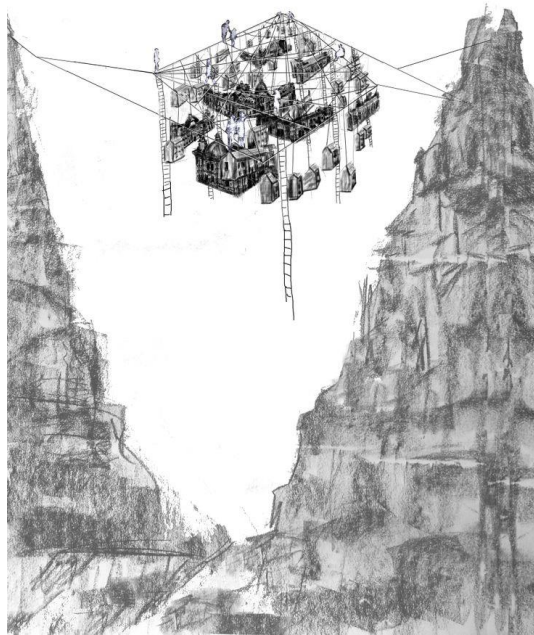
Harold Budd & Brian Eno - Ambient 2: The Plateaux of Mirror (1980)

Οκταβία

Αν θέλετε πιστέψτε με. Θα σας πω τώρα πώς είναι φτιαγμένη η Οκταβία, η αραχνοϋφανη πόλη. Υπάρχει ένα βάραθρο ανάμεσα σε δυο απόκρημνα βουνά: η πόλη είναι επάνω στο κενό, δεμένη απ' τις δυο κορυφές με σκοινιά, αλυσίδες και γεφυράκια. Περπατάς πάνω στα ξύλινα δοκάρια, προσέχοντας να μη βάλεις το πόδι στα διάκενα ή πιάνεσαι απ' τους κόμπους του κανναβόσκoiνου. Κάτω, για εκατοντάδες κι εκατοντάδες μέτρα, δεν υπάρχει τίποτα: κάποιο σύννεφο περνάει πιο κάτω διακρίνεται το βάθος της χαράδρας.

Αυτά είναι τα θεμέλια της πόλης: ένα δίκτυ που χρησιμεύει για πέρασμα και για στήριγμα. Τα υπόλοιπα, αντί να υψώνονται πάνω, κρέμονται κάτω: σκάλες από σκοινί, αιώρες, σπία φτιαγμένα σα σακιά, κρεμάστρες, βεράντες σαν πλοιοράκια, ασκιά νερού, μπεκ γκαζιού, σουβλες, καλάθια κρεμασμένα με σπάγκους, αναβατόρια, καταιωνιστήρες, μονόζυγα και κρίκοι για παιχνίδια, εναέρια βαγόνια, πολύφωτα, γλάστρες με αναρριχώμενα φυτά.

Κρεμασμένη στην άβυσσο, η ζωή των κατοίκων της Οκταβίας είναι λιγότερο αβέβαιη απ' ό,τι στις άλλες πόλεις. Ξέρουν πως το δίκτυ θα κρατήσει όσο θα αντέξει.

<https://www.youtube.com/watch?v=vNwYtllt3Q>
Brian Eno - Ambient 1: Music for Airports

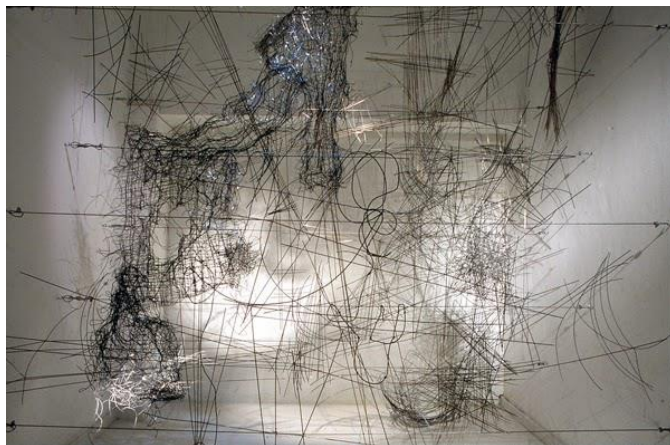
Ερσίλια

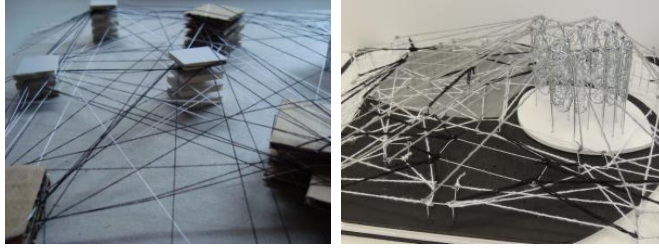
Στην Ερσίλια, για να καθορίσουν τις διασυνδέσεις που ρυθμίζουν τη ζωή της πόλης, οι κάτοικοι τεντώνουν νήματα απ' τις προεξοχές των σπιτιών, άσπρα ή μαύρα ή γκριζα ή ασπρόμαυρα ανάλογα με το αν υποδηλώνουν σχέσεις αίματος, ανταλλαγής, εξουσίας, εκπροσώπησης. Όταν τα νήματα γίνονται τόσα πολλά που πια δεν μπορείς να περάσεις ανάμεσα τους, οι κάτοικοι φεύγουν: τα σπίτια απογυμνώνονται μένουν μόνο τα νήματα και τα στηρίγματα των νημάτων.

Από κάποια βουνοπλαγιά, όπου κατασκηνώνουν με το νοικοκυριό τους, οι πρόσφυγες της Ερσίλιας κοιτάζουν το λαβύρινθο από τα τεντωμένα νήματα και τους στύλους να υψώνονται στην πεδιάδα. Αυτά είναι ακόμα η πόλη της Ερσίλιας κι αυτοί δεν είναι τίποτα.

Ξαναχτίζουν αλλού την Ερσίλια. Υφαίνουν με τα νήματα ένα παρόμοιο σχέδιο που θα το ήθελαν πιο πολύπλοκο και μαζί πιο τέλειο απ' το άλλο. Ύστερα την εγκαταλείπουν και μεταφέρουν τους εαυτούς τους και τα σπίτια τους ακόμα πιο μακριά.

Έτσι, ταξιδεύοντας στην περιοχή της Ερσίλιας, συναντάς τα ερείπια των εγκαταλειμμένων πόλεων, χωρίς τους τοίχους που δεν αντέχουν, χωρίς τα κόκαλα των νεκρών που ο άνεμος στριφογυρίζει μακριά: δίχτυα από περίπλοκες σχέσεις που αναζητούν μια μορφή.

<https://www.youtube.com/watch?v=7Rt6L9OCBcc>

Brian Eno - Ambient 4: On Land

Εσμεράλδα

Στην Εσμεράλδα, υδάτινη πόλη, ένα δίκτυο από κανάλια κι ένα δίκτυο από δρόμους διασταυρώνονται περνώντας το ένα πάνω απ' το άλλο. Για να πας σ' ένα μέρος της μπορείς πάντα να διαλέξεις αν η διαδρομή θα είναι από στεριά ή από νερό: κι επειδή η πιο σύντομη απόσταση ανάμεσα σε δυο σημεία στην Εσμεράλδα δεν είναι μια ευθεία γραμμή αλλά ένα ζιγκ-ζαγκ που διακλαδίζεται σ' εναλλακτικές ελικοειδείς διαδρομές, οι δρόμοι που ανοίγονται σε κάθε περαστικό δεν είναι ποτέ μόνο δύο αλλά πολλοί και πολλαπλασιάζονται ακόμα περισσότερο για όποιοι εναλλάσσει διαδρομές από τη στεριά με άλλες από το νερό.

Κι έτσι οι κάτοικοι της Εσμεράλδας γλιτώνουν από την πλήξη να διασχίζουν κάθε μέρα τους ίδιους δρόμους.

Και δεν είναι μόνο αυτό: το οδικό δίκτυο της κυκλοφορίας δεν εκτείνεται σ' ένα μόνο επίπεδο, αλλά ακολουθεί σκάλες που ανεβοκατεβαίνουν, παρόδους, αμφικλινείς γέφυρες, κρεμαστούς δρόμους.

Συνδυάζοντας τμήματα από διάφορους δρόμους υπερυψωμένους ή πάνω στο έδαφος, κάθε κάτοικος έχει καθημερινά την ψυχαγωγία μιας καινούργιας διαδρομής για να πάει στα ίδια μέρη.

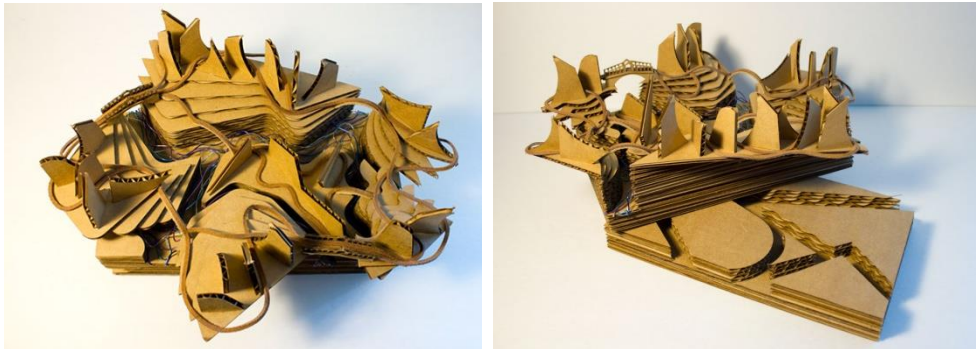
Οι πιο στερεότυπες και ήσυχες ζωές στην Εσμεράλδα περνάνε χωρίς επαναλήψεις.

Οι μυστικές και ριψοκίνδυνες ζωές, εδώ όπως κι αλλού, είναι εκτεθειμένες σε μεγαλύτερους περιορισμούς.

Οι γάτοι της Εσμεράλδας, οι κλέφτες, οι παράνομοι εραστές μετακινούνται σε δρόμους πιο ψηλούς και διακοπτόμενους, πηδώντας απ' τη μια στέγη στην άλλη, από τη στέγη σ' έναν εξώστη, ακολουθώντας τις υδρορροές με βήματα ακροβάτη. Από κάτω, τα ποντίκια τρέχουν μέσα στο σκοτάδι των υπονόμων το ένα πίσω απ' την ουρά του άλλου μαζί με τους συνωμότες και τους λαθρέμπορους: ξεμυτίζουν απ' τα φρεάτια και τους υπονόμους, ξεγλιστράνε στα διάκενα των μεσότοιχων και στα χαντάκια, κουβαλάνε από τον ένα κρυψώνα στον άλλον θρύμματα τυριού, λαθραία εμπορεύματα, βαρέλια με μπαρούτι, διασχίζοντας το σώμα της πόλης, διάτρητο από ακτινωτούς υπόγειους διαδρόμους.

Ένας χάρτης της Εσμεράλδας θα 'πρεπε να περιλαμβάνει, σημειωμένες με μελάνι διαφορετικού χρώματος, όλες αυτές τις διαδρομές, στο στερεό και υγρό στοιχείο, φανερές και κρυφές.

Είναι πιο δύσκολο να χαράξεις στο χάρτη τους δρόμους των χελιδονιών, που σκίζουν τον αέρα πάνω απ' τις στέγες, διαγράφοντας αόρατες παραβολές καθώς πέφτουν μ' ακίνητα φτερά, παρεκκλίνοντας για να χάψουν ένα κουνούπι, ξανανεβαίνοντας, στριφογυρίζοντας ξυστά τον οβελίσκο, εποπτεύοντας από κάθε σημείο των αέρινων μονοπατιών τους όλα τα σημεία της πόλης.

https://www.youtube.com/watch?v=_xVA8YGEeDo
Brian Eno - Ambient 3 (Day of Radiance) 1980

Φύλλιδα

Φτάνοντας στη Φύλλιδα, χάρεσαι να κοιτάζεις πόσες γέφυρες αλλιώτικες η μια με την άλλη περνάνε πάνω απ' τα κανάλια: γέφυρες αμφικλινείς, σκεπαστές, πάνω σε κολόνες, σε βάρκες, κρεμαστές, με διάτρητα στηθαία πόσες ποικιλίες παραθύρων βλέπουν στους δρόμους: παράθυρα δίδυμα, μαυριτανικά, γοθικά, οξυκόρυφα, με τζάμια ημικυκλικά ή με ρόδακες: πόσων ειδών πλακόστρωτα καλύπτουν το έδαφος: λιθόστρωτα, με μεγάλες πλάκες, χαλικόστρωτα, με άσπρα και μπλε πλακάκια.

Σε κάθε της σημείο η πόλη προσφέρει εκπλήξεις στο μάτι: ένα θάμνο κάπαρης που ξεπροβάλλει από τα τείχη του φρουρίου, τα αγάλματα τριών βασιλισσών πάνω σε προεξοχές, ένα τρούλο σε σχήμα κρεμμυδιού με τρία μικρά κρεμμύδια διαπερασμένα απ' τον οβελίσκο. «Καλότυχος αυτός που αντικρίζει τη Φύλλιδα κάθε μέρα και που ποτέ δε σταματά να βλέπει το κάθε τι που κλείνει μέσα της», φωνάζεις, λυπημένος που πρέπει ν' αφήσεις την πόλη ενώ μόλις την άγγιξες με το βλέμμα.

Το φέρνει όμως η τύχη να σταματήσεις στη Φύλλιδα και να περάσεις εκεί την υπόλοιπη ζωή σου.

Γρήγορα η πόλη ξεθωριάζει στα μάτια σου, σβήνουν οι ρόδακες, τα αγάλματα στις προεξοχές, οι τρούλοι. Σαν όλους τους κατοίκους της Φυλλιδας, ακολουθείς διαδρομές σε ζιγκ ζαγκ από το ένα δρόμο στον άλλο, ξεχωρίζεις μέρη ηλιόλουστα και σκιερά, εδών μια πόρτα, εκεί μια σκάλα, ένα παγκάκι όπου μπορείς ν' ακουμπήσεις το καλάθι, ένα ρείθρο όπου το πόδι σκοντάφτει αν δεν προσέξεις.

Όλο το υπόλοιπο της πόλης είναι αόρατο.

Η Φύλλιδα είναι ένας χώρος που οι διαδρομές γράφονται ανάμεσα σε σημεία που αιωρούνται στο κενό: ο πιο σύντομος δρόμος για να φτάσεις στην τέντα εκείνου του έμπορα, αποφεύγοντας το παραθυρόφυλλο εκείνου του πιστωτή.

Τα βήματα σου κυνηγούν όχι αυτό που βρίσκεται έξω απ' τα μάτια αλλά μέσα, θαμμένο και σβησμένο: αν ανάμεσα σε δυο στοές ή μια εξακολουθεί να σου φαίνεται πιο χαρούμενη, αυτό συμβαίνει γιατί τριάντα χρόνια πριν ένα κορίτσι περνούσε από κει με φαρδιά κεντημένα μανίκια, ή πάλι μόνο επειδή φωτίζεται κάποια ορισμένη ώρα όπως εκείνη η άλλη στοά, που δε θυμάσαι πια πού βρισκόταν.

Εκατομμύρια μάτια υψώνονται σε παράθυρα, γέφυρες, θάμνους κάπαρης κι είναι σαν να διατρέχουν μια άσπρη σελίδα.

Πολλές είναι οι πόλεις όπως η Φυλλιδα που ξεγλιστράνε απ' το βλέμμα, εκτός αν τις αμφιιδιάσεις.

<https://www.youtube.com/watch?v=M4ltUho8xj0>
Brian Eno | Apollo: Atmospheres

Οι αόρατες πόλεις

"Οι Αόρατες Πόλεις", Ίταλο Καλβίνο. Α΄ μέρος

<http://lesxianagnosisbiblioudegas.blogspot.com/2016/11/blog-post.html>

(περιγραφή σχεδιαστικής άσκησης)

- Διαβάστε το κείμενο κάθε πόλης προσεκτικά.
- Αν θέλετε ανοίξτε το μουσικό θέμα που υπάρχει κάτω από τα παραδείγματα για κάθε πόλη.
- Προσπαθήστε να σχεδιάσετε τις καταστάσεις που περιγράφονται στο κείμενο και από αυτές θα βγει η εικόνα της κάθε μιας πόλης.
  - Πειραματιστείτε ....σχεδιάστε με ελεύθερο τρόπο!
  - Σχεδιάστε αυτό που βρίσκεται πίσω από μια πόλη: την μνήμη, το όνειρο, την επιθυμία, την αναπαράσταση, τα σύμβολα,....
  - Ανεβάστε τα σχέδιά σας στο fb του Μαθήματος.
- Εργασία που δεν έχει αναρτηθεί κανονικά δεν θα θεωρηθεί ότι παραδόθηκε.

Η διάθεση μας αλλάζει τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τα πράγματα.

Photos by Takis Kozokos – Australia 2016

..... τις ίδιες παραστάσεις μπορεί να τις βλέπουμε με άλλο τρόπο ή ακόμα να ανακαλύπτουμε νέες που ποτέ ως τώρα δεν είχαμε δει.

Επιλογές - Παραδείγματα

OCTAVIA

Story from Invisible Cities by Italo Calvino

<https://www.youtube.com/watch?v=N1yBXq9p5Tg>

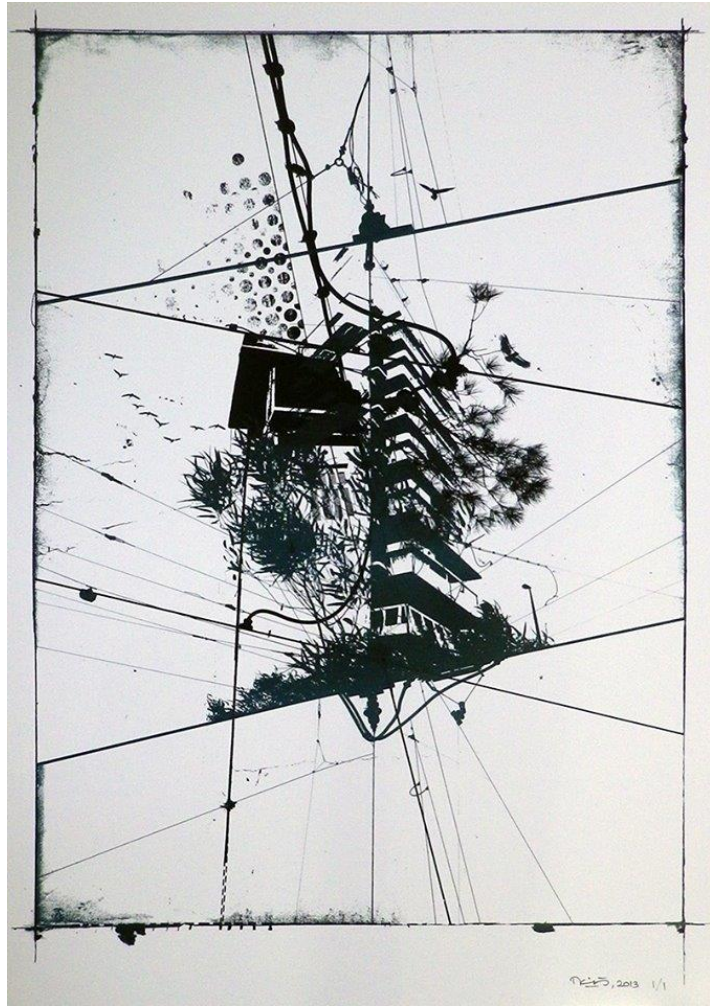
<https://www.youtube.com/watch?v=bDPpiz5mZEs>

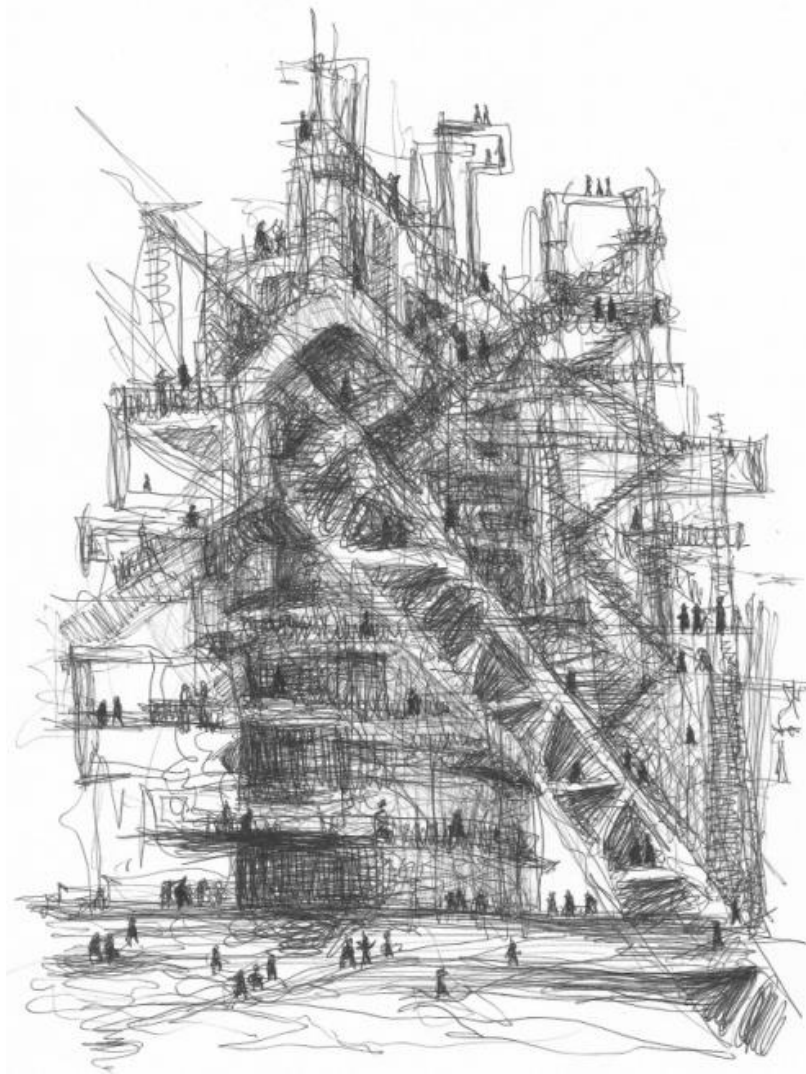
<https://www.youtube.com/watch?v=inZokhf4MGQ>

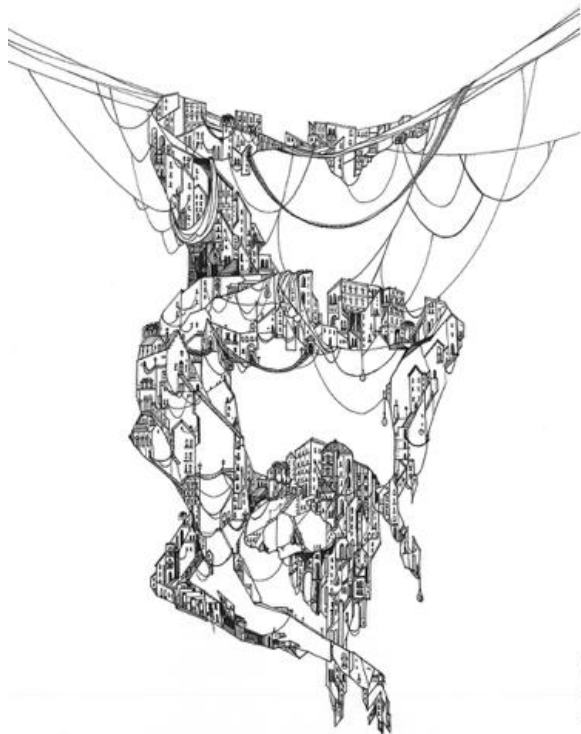
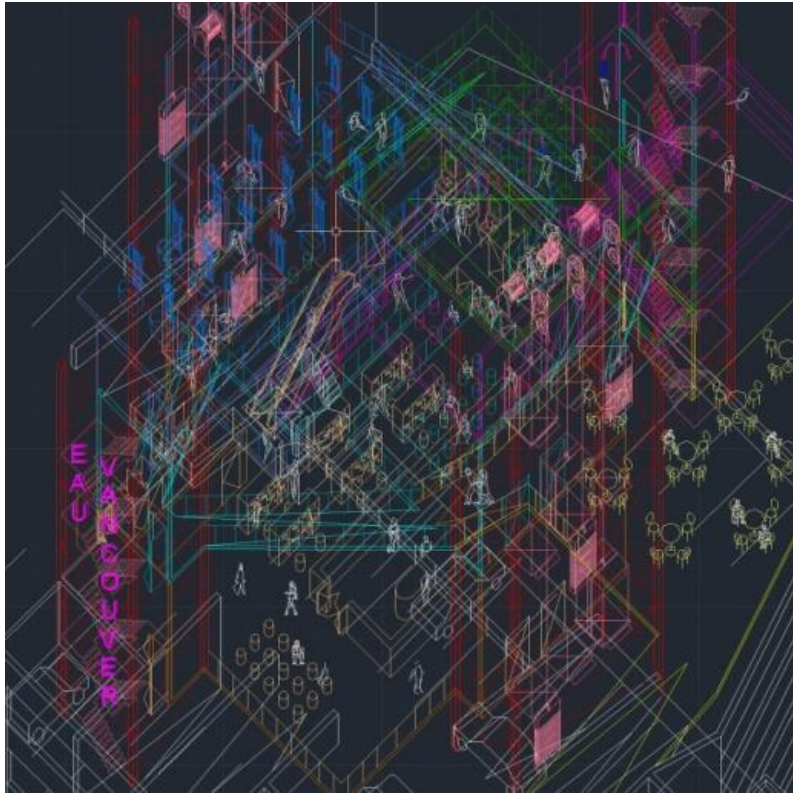
<https://www.youtube.com/watch?v=SuBRzyZsvjA>

<https://www.youtube.com/watch?v=u-iWQVzbu1s>

Ottavia
Italo Calvino, Invisible Cities (1972)

Βιβλιογραφία.

ΟΙ ΑΟΡΑΤΕΣ ΠΟΛΕΙΣ - CALVINO ITALO – Μετάφραση ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗΣ ΑΝΤΑΙΟΣ - Εκδότης
ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ – 2009 - ISBN13 9789600336894

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%8A%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%BF_%CE%9A%CE%B1%CE%BB%CE%B2%CE%AF%CE%BD%CE%BF

μια πάντα ενδιαφέρουσα επίσκεψη στο ...

<http://www.ted.com/topics/architecture>